

Postanowienie z dnia 25 listopada 2005 r.

I UZP 3/05

Nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie prawne w sytuacji, gdy wykładnia wskazanych w nim przepisów została już dokonana przez Sąd Najwyższy, a sąd przedstawiający zagadnienie, nie powołuje się na możliwość odmiennej interpretacji (art. 390 § 1 k.p.c.).

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Roman Kuczyński.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 listopada 2005 r. sprawy z odwołania Natalii P. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w T.M. o ustalenie nieistnienia obowiązku zwrotu świadczenia, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 15 lipca 2005 r. [...]

„Czy zachodzą podstawy do pozbawienia rolnika emerytury przyznanej mu w trybie przepisów ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz.U. z 1989 r. nr 24, poz. 133 z późn. zm.) w przypadku gdy po 13 latach od daty podjęcia wypłaty świadczenia okazało się, że rolnik w akcie notarialnym przekazującym następcy nieodpłatnie gospodarstwo rolne, nie ujawnił w akcie tym wszystkich nieruchomości (gruntów) będących w posiadaniu rolnika, a tym samym nie przekazał w sposób formalny całości gospodarstwa rolnego w rozumieniu art. 59 ust. 1 w związku z art. 2 pkt 4 i 6 oraz art. 53 tej ustawy, przy jednoczesnym faktycznym zaprzestaniu prowadzenia działalności rolniczej w dacie przyznania świadczenia ?”

o d m ó w i ł podjęcia uchwały.

U z a s a d n i e n i e

Przedstawione zagadnienie prawne powstało w następującym stanie faktycznym. Wnioskodawczynie Natalia P. i jej mąż Stanisław P. w dniu 6 września 1990 r. złożyli wniosek o przyznanie emerytury rolniczej. Organ rentowy ustalając, że małżonkowie spełniają warunki do tego świadczenia, decyzją z dnia 30 lipca 1990 r. przyznał im prawo do emerytury zawieszając wypłatę świadczenia do czasu złożenia aktu notarialnego. Umową z dnia 29 października 1990 r. zawartą w formie aktu notarialnego Natalia i Stanisław P. przenieśli nieodpłatnie na rzecz swego następcy własność oraz posiadanie gospodarstwa rolnego składającego się z różnych działek o łącznej powierzchni 8 ha i 5 a, oświadczając, że nie są właścicielami i nie posiadają innego gospodarstwa rolnego. Po złożeniu tego aktu organ rentowy podjął wypłatę świadczenia. Stanisław P. zmarł w dniu 1 września 2000 r. Decyzją z dnia 10 października 2000 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w T.M. przyznał wnioskodawczynie prawo do renty rodzinnej po mężu, który przed śmiercią podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. Decyzję przekazał do realizacji Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, która od 1 września 2000 r. wypłacała wnioskodawczynie $\frac{1}{2}$ emerytury rolniczej w zbiegu z rentą rodzinną. W czasie pobierania przez wnioskodawczynię emerytury rolniczej okazało się, że małżonkowie P. byli posiadaczami dwóch nieruchomości rolnych, które nie zostały uwidocznione w umowie notarialnej przekazującej gospodarstwo rolne następcy. Nabycie własności tych nieruchomości nastąpiło na podstawie ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych z dniem 4 listopada 1971 r., z tym że postanowienie o nabyciu własności pierwszej z tych nieruchomości zapadło w dniu 9 listopada 1999 r., a drugiej w dniu 10 czerwca 2003 r. Po ujawnieniu tych okoliczności Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w T.M. wstrzymała od dnia 1 września 2003 r. wypłatę emerytury rolniczej, ustaliła, że świadczenie wypłacane od dnia 29 października 2000 r. było nienależne i zobowiązała wnioskodawczynię do zwrotu emerytury pobranej w okresie od 1 września 2000 r. do 31 sierpnia 2003 r. Kolejną decyzją z dnia 27 lutego 2004 r. organ rentowy odmówił wypłacania wnioskodawczynie emerytury rolniczej w zbiegu z rentą rodzinną, stwierdzając, że jest ona uprawniona do tego ostatniego świadczenia jako korzystniejszego, które będzie wypłacane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Odwołanie wnioskodawczynie od tych decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Piotrkowie Trybunalskim z

dnia 27 września 2004 r. Sąd ustalił, że wnioskodawczynie i jej mąż nie prowadzili działalności rolniczej na działkach, które nie były objęte aktem notarialnym o przekazaniu gospodarstwa rolnego następcy. Działki te faktycznie zostały przekazane synowi w posiadanie. Jednakże wnioskodawczynie nie nabyła prawa do emerytury na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.), gdyż nie został spełniony warunek określony w art. 59 tej ustawy. Przepis ten wymagał przekazania w określonej formie całego gospodarstwa rolnego (wszystkich gruntów wchodzących w skład tego gospodarstwa). Wnioskodawczynie nie wyzbyła się całego gospodarstwa w formie prawem przewidzianej zatajając posiadanie działek w dniu podpisania umowy z następcą. Na poparcie tego stanowiska Sąd Okręgowy powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1992 r., III CZP 136/91 (OSNC 1992 nr 7-8, poz. 127), zgodnie z którą strony zawierające umowę sprzedaży gospodarstwa rolnego w trybie i na zasadach określonych w art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. nie mogły wyłączyć z nabywanego przez osobę fizyczną gospodarstwa rolnego jednego ze składników tego gospodarstwa. W uchwale z dnia 19 grudnia 1986 r., II CZP 89/86 (OSNC 1988 nr 1, poz. 8), Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że umowa przekazania gospodarstwa rolnego następcy zawarta w formie aktu notarialnego, którą rolnik przekazał jedynie część gospodarstwa rolnego, jest nieważna. Nieprzekazanie następcy w umowie wszystkich nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego ma nie tylko ten skutek, że rolnik nie otrzyma emerytury, ale jeszcze dalej idący, a mianowicie, że cała umowa o przekazaniu gospodarstwa następcy jako sprzeczna z ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r. jest nieważna. W wyroku z dnia 2 lipca 1998 r., II UKN 125/98 (OSNAPiUS 1999 nr 13, poz. 434), Sąd Najwyższy stwierdził, że z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) decyzje ustalające warunkowo prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych utraciły moc, jeżeli warunki nabycia prawa nie zostały spełnione przed wejściem w życie ustawy, to jest przed 1 stycznia 1991 r.

Rozpoznając apelację wnioskodawczynie od tego wyroku Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi powziął wątpliwości co do wykładni przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, w szczególności art. 21 ust. 1, 53 i 59, co do skut-

ków prawnych pominięcia w umowie o przekazaniu gospodarstwa rolnego w zamian za prawo do emerytury niektórych działek (nieruchomości) będących w posiadaniu zbywcy, przy jednoczesnym faktycznym przekazaniu całości gospodarstwa. Sąd Apelacyjny nie kwestionuje trafności orzeczeń Sądu Najwyższego, na które powołuje się Sąd pierwszej instancji. Stwierdza jednak, iż nie można nie zauważyć, że orzeczenia te zapadły w odmiennych stanach faktycznych, a nadto sama ustawa była realizowana w innych warunkach ustrojowych, w których prawo do emerytury rolniczej przyznawanej i wypłacanej według zasad w niej określonych, przy zachowaniu innych przesłanek ustawowych, uzależnione było od wyzbycia się gospodarstwa rolnego, to jest nieodpłatnego przekazania następcy własności i posiadania majątku wchodzącego w skład tego gospodarstwa. W aktualnym stanie prawnym przepisy nie przewidują uzależnienia prawa do emerytury od wyzbycia się gospodarstwa rolnego. Obecnie, gdyby ustawodawca uzależnił możliwość uzyskania emerytury od przeniesienia własności gospodarstwa rolnego na następcę, to niewątpliwie takie przepisy byłyby kwestionowane przed Trybunałem Konstytucyjnym jako niezgodne z Konstytucją RP. Wnioskodawczyni pobierała emeryturę na podstawie art. 21 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., który to przepis przyznawał prawo do emerytury rolnikowi mającemu odpowiednio długi okres prowadzenia gospodarstwa rolnego w wieku niższym od wieku emerytalnego (60 lat mężczyzna i 55 lat kobieta) pod warunkiem przekazania gospodarstwa rolnego zstępnemu. Przepis art. 59 ust. 1 tej ustawy przewidywał szczególną formę dla czynności przekazania gospodarstwa rolnego zstępnemu, a mianowicie jeżeli w skład gospodarstwa rolnego wchodziła własność i posiadanie gruntów rolnych wymagana była forma aktu notarialnego. Z kolei przepis art. 53 stanowił, że jeżeli rolnik lub jego małżonek są właścicielami lub posiadaczami kilku gospodarstw rolnych, przekazaniu podlegają wszystkie gospodarstwa.

Wnioskodawczyni i jej mąż umową sporządzoną w wymaganej formie aktu notarialnego przekazali swojemu zstępnemu nieodpłatnie gospodarstwo rolne, wskazując w umowie wyłącznie te nieruchomości rolne, na które posiadali tytuły własności oraz grunty, które zostały ujawnione w ewidencji, jako pozostające w ich posiadaniu. Nie przekazali natomiast formalnie (a jedynie faktycznie) działek będących w ich posiadaniu, co do których nie mieli tytułu prawnego. Następca przejmując gospodarstwo rolne już od momentu zawarcia umowy przekazania gospodarstwa rolnego prowadził działalność na wszystkich gruntach będących we władaniu zbywców, a przynajmniej miał taką możliwość, gdyż zbywcy zaprzestali

prowadzenia działalności rolniczej. Stąd też zdaniem Sądu Apelacyjnego należy rozważyć, jaki cel zamierzał osiągnąć ustawodawca przez uzależnienie prawa do emerytury od przekazania w formie aktu notarialnego całości gospodarstwa rolnego następcy. W obecnym stanie prawnym na gruncie art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników prawo do świadczenia dla osób chcących przejść na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn) uzależnione jest od zaprzestania działalności rolniczej a nie od nieodpłatnego przekazania gospodarstwa rolnego zstępnemu. Jak się wydaje celem przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. uzależniających prawo do emerytury od wyzbycia się całego gospodarstwa rolnego na rzecz następcy było również doprowadzenie do zaprzestania przez rolnika chcącego skorzystać z prawa do emerytury prowadzenia działalności rolniczej. W rozpoznawanej sprawie cel ten został osiągnięty. Przyjęcie stanowiska Sądu Okręgowego oraz zastosowanej przez Sąd Najwyższy w powoływanej uchwale z dnia 19 grudnia 1986 r. wykładni przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. prowadziłoby do stwierdzenia bezwzględnej nieważności umowy przekazania następcy gospodarstwa rolnego na podstawie art. 58 § 1 k.c., a to z kolei rodziłoby po stronie nabywcy obowiązek zwrotu gospodarstwa, co aktualnie nie byłoby w pełni możliwe. Późniejsze uzyskanie przez wnioskodawczynię tytułu własności na pominięte w akcie notarialnym nieruchomości - zdaniem Sądu Apelacyjnego - nie ma wpływu na uzyskane prawo do emerytury, bowiem postanowienia stwierdzające nabycie własności w drodze uwłaszczenia nie stanowią dowodu na to, że nieruchomości te nadal stanowiły przedmiot działalności rolniczej oraz na to, że przez cały okres od przekazania gospodarstwa następcy do daty uzyskania postanowień pozostawały w jej posiadaniu. Orzeczenia te określają jedynie stan posiadania na dzień 4 listopada 1971 r. Przez sam fakt uzyskania tytułu własności gospodarstwa rolnego wnioskodawczyni nie stała się rolnikiem. W związku z tym wątpliwościami Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 15 lipca 2005 r. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne: czy zachodzą podstawy do pozbawienia rolnika emerytury przyznanej mu w trybie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych w przypadku, gdy po 13 latach od daty podjęcia wypłaty świadczenia okazało się, że rolnik nie ujawnił w akcie tych wszystkich nieruchomości (gruntów) będących w posiadaniu rolnika, a tym samym nie przekazał w sposób formalny całości gospodarstwa rolnego w rozumieniu art. 59 ust. 1 w związku z art. 2 pkt 4 i 6 oraz art.

53 tej ustawy, przy jednoczesnym faktycznym zaprzestaniu prowadzenia działalności rolniczej w dacie przyznania świadczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sformułowanie zagadnienia prawnego nie pozwala na udzielenie odpowiedzi na zadane pytanie. Określenie użyte w pierwszej części pytania „czy zachodzą podstawy do pozbawienia rolnika emerytury” nie jest określeniem ustawowym. Przepisy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) regulujące postępowanie z zakresu ubezpieczenia społecznego rolników nie przewidują możliwości pozbawienia rolnika przyznanego uprzednio świadczenia. Możliwe jest natomiast ponowne ustalenie prawa do świadczeń na podstawie art. 44 ust. 2 tej ustawy, który stanowi, że prawo do świadczeń z ubezpieczenia lub ich wysokość ustala się ponownie, na wniosek osoby zainteresowanej albo z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedstawione nowe dowody lub ujawnione nowe okoliczności, mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Jeżeli zagadnienie sformułuje się przy użyciu określeń ustawowych, chodziłoby w nim o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy istnieją podstawy do odmowy przyznania rolnikowi emerytury w drodze ponownego ustalenia prawa do świadczeń, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności świadczące o tym, że rolnik nie spełniał jednego z wymaganych do przyznania emerytury warunków - nie przekazał w sposób formalny całości gospodarstwa rolnego. Brak spełnienia tego warunku w formie wymaganej przepisami art. 53 i art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. wynika nie tylko ze sformułowania zagadnienia ale także z uzasadnienia postanowienia. Sąd Apelacyjny bowiem nie kwestionuje poglądów Sądu Najwyższego zaprezentowanych w orzeczeniach zacytowanych w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji, Stwierdza się w nich, że niedopełnienie wymogu formalnego przekazania aktem notarialnym wszystkich nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego oznacza, że nie nastąpiło przekazanie gospodarstwa rolnego następcy. Wątpliwości Sądu Apelacyjnego dotyczą ewentualnej nieważności umowy o przekazaniu gospodarstwa rolnego, jednakże ocena ważności umowy przeniesienia własności nie jest przedmiotem niniejszego postępowania. Chodzi w nim o ocenę spełnienia jednego z warunków, od których przepisy art. 15 ust. 1 i art. 21 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. uzależniały prawo do emerytury rolniczej. Dokonana przez

Sąd Najwyższy w powołanych orzeczeniach wykładnia przepisów oparta jest na ich literalnej treści. Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. przez przekazanie gospodarstwa rolnego rozumie się nieodpłatne przeniesienie posiadania, a jeżeli rolnik jest właścicielem - także własności gospodarstwa na rzecz następcy. Przepis art. 53 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. stanowił, że jeżeli rolnik lub jego małżonek są właścicielami lub posiadaczami kilku gospodarstw rolnych, przekazaniu podlegają wszystkie gospodarstwa. Stosownie do treści art. 59 przekazanie gospodarstwa rolnego następcy, albo innej osobie oraz sprzedaż następuje w drodze umowy zawartej w formie aktu notarialnego (ust. 1), natomiast przekazanie gospodarstwa rolnego przez rolnika będącego tylko posiadaczem następuje w drodze umowy sporządzonej przez terenowy organ administracji państwowej stopnia podstawowego (ust. 2). Sąd Apelacyjny nie powołuje się na możliwość innej interpretacji, w szczególności takiej, że z przepisów miałyby wynikać, iż przekazanie posiadania niektórych nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego może nastąpić w innej formie niż akt notarialny, także w formie ustnej umowy rolnika z następcą. Jeżeli pytanie Sądu Apelacyjnego rozumie się w sposób przedstawiony na wstępie, to jest czy niespełnienie jednego z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczenia uzasadnia odmowę przyznania tego prawa, to odpowiedź jest oczywista. Prawo do świadczeń, a więc także prawo do emerytury rolniczej na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, powstaje po spełnieniu łącznie wszystkich wymaganych warunków. W przypadku niespełnienia chociażby jednego z warunków prawo do emerytury nie przysługuje. Wynika to wprost z treści przepisu art. 15 ust. 1 niebudzącej wątpliwości interpretacyjnych. Jeżeli okoliczności świadczące o braku jednego z warunków ujawnią się po uprawomocnieniu się decyzji przyznającej świadczenie, powołany na wstępie przepis art. 44 ust. 2 ustawy z dnia 10 grudnia 1990 r. uprawnia organ rentowy do odmowy przyznania prawa do świadczenia w drodze ponownego ustalenia tego prawa. Fakt, że ujawnienie takich okoliczności nastąpiło po 13 latach, nie jest przeszkodą do ponownego ustalenia prawa do świadczeń. To także wynika w sposób oczywisty z treści przepisu, który nie zakreśla żadnego terminu do ponownego ustalenia prawa do świadczeń. Zgodnie z art. 390 § 1 k.p.c. do rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego może być przedstawione zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne w sytuacji, gdy wykładnia przepisów została już dokonana przez Sąd Naj-

wyższy, a sąd przedstawiający to zagadnienie nie powołuje się na możliwość odmiennej interpretacji.

Z końcowej części pytania i jego uzasadnienia można wnosić, że wątpliwości Sądu Apelacyjnego dotyczą nie tylko wykładni przepisów art. 53 i art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., lecz także ich stosowania w sytuacji, gdy stan prawny uległ zmianie. Przepis art. 19 ust. 2 obecnie obowiązującej ustawy z dnia 10 grudnia 1990 r. nie uzależnia bowiem przyznania prawa do emerytury od wyzbycia się przez rolnika własności lub posiadania gospodarstwa rolnego, a jedynie prawo do emerytury w wieku niższym od wymaganego uzależnia od zaprzestania działalności rolniczej. W tym zakresie pytanie nie ma charakteru ogólnego lecz odnosi się do konkretnej sytuacji wnioskodawczynie. Przyznano jej bowiem prawo do emerytury na podstawie art. 21 ust. 1 poprzednio obowiązującej ustawy, który był przepisem szczególnym w stosunku do ogólnych zasad nabywania przez rolnika prawa do emerytury określonych w art. 15 ust. 1. Przepis art. 21 ust. 1 pozwalał na przyznanie prawa do emerytury rolnikowi w wieku niższym od wymaganego przy wprowadzeniu dodatkowych warunków - dłuższego okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego i przekazania gospodarstwa rolnego zstępnemu (a nie innej osobie). Odpowiednikiem tego przepisu w ustawie z dnia 10 grudnia 1990 r. jest przepis art. 19 ust. 2, który pozwala na przyznanie emerytury rolnikowi w wieku niższym od wymaganego przy wydłużonym w stosunku do wymaganego okresie ubezpieczenia pod warunkiem zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej. Ten ostatni warunek dotyczy tylko szczególnej sytuacji nieosiągnięcia przez rolnika wymaganego wieku emerytalnego. Natomiast nabycie prawa do emerytury na zasadach ogólnych (art. 19 ust. 1) wymaga spełnienia jedynie dwóch warunków - osiągnięcia wieku emerytalnego (60 lat kobieta i 65 lat mężczyzna) i posiadania wymaganego okresu ubezpieczenia (100 kwartałów). Nie jest wymagane ani przekazanie (zbycie) gospodarstwa rolnego ani zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej. Jeżeli wątpliwości Sądu Apelacyjnego dotyczą kwestii, czy warunki do nabycia prawa do emerytury przyznanej przed wejściem w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. należy oceniać przy zastosowaniu regulacji zawartych w tej ustawie, przy jednoczesnym zachowaniu uprawnień przysługujących na podstawie przepisów dotychczasowych, to Sąd ten nie wskazał żadnych argumentów przemawiających za tego rodzaju stosowaniem prawa.

W stanie faktycznym niniejszej sprawy nie ma wątpliwości, co do tego, że wnioskodawczynie spełniła warunki wymagane do przyznania emerytury na podstawie

ustawy z dnia 10 grudnia 1990 r., z tym że od oceny stanu faktycznego zależy stwierdzenie czy warunki te zostały spełnione w dniu wejścia w życie ustawy (art. 19 ust. 2), czy też w dniu osiągnięcia wieku 60 lat (art. 19 ust. 1). Ponowne ustalenie prawa do świadczeń, niezbyt precyzyjnie określone w pierwszej decyzji organu rentowego, nie polega na odmowie przyznania wnioskodawczyni prawa do emerytury. Organ rentowy stwierdził jedynie, że wnioskodawczyni nie nabyła tego prawa w dacie określonej w decyzji przyznającej świadczenie (29 października 1990 r.) i nie spełniała warunków do tego świadczenia w dniu utraty mocy obowiązującej ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. to jest w dniu 31 grudnia 1990 r. Z treści decyzji można wnosić, że zdaniem organu rentowego wnioskodawczyni nie była uprawniona do emerytury także po wejściu w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., gdyż świadczenie wypłacane po dniu 1 stycznia 1991 r. zostało także uznane za nienależne, chociaż nie podlegało zwrotowi. Natomiast z drugiej decyzji wynika, że organ rentowy nie negując prawa wnioskodawczyni do emerytury rolniczej stwierdza, iż nie przysługuje jej prawo do pobierania dwóch zbiegających się świadczeń, lecz jednego z tych świadczeń - renty rodzinnej z pracowniczego systemu ubezpieczenia, która jest świadczeniem korzystniejszym. Prawo do korzystania z dwóch zbiegających się świadczeń uzależnione jest od tego, czy prawo do emerytury rolniczej wnioskodawczyni nabyła pod rządem ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., czy też warunki do nabycia tego prawa spełniła pod rządem ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. Ubezpieczenie społeczne rolników na podstawie pierwszej z tych ustaw było niezależne od ubezpieczenia w innym systemie ubezpieczeń społecznych i można było podlegać ubezpieczeniu jednocześnie w dwóch systemach. Konsekwencją tego było prawo do świadczeń z obu systemów i zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. w przypadku zbiegu prawa do świadczeń rolnikowi przysługiwało wybrane przez niego świadczenie powiększone o połowę drugiego. Natomiast przepis art. 16 ust. 3 aktualnie obowiązującej ustawy wyłącza prawo do ubezpieczenia emerytalno-rentowego rolnika, który podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu, a zgodnie z art. 33 ust. 2 w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty rolniczej z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się jedno, wybrane przez niego świadczenie. Na podstawie art. 107 przepisy dotychczasowe, czyli przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. mają zastosowanie w razie zbiegu z innym świadczeniem emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych. Warunki do emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indy-

widualnych musiały być spełnione pod rządem ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., aby można było stosować przepis art. 35 ust. 2 tej ustawy. Dlatego istotne jest rozstrzygnięcie, czy wnioskodawczyni spełniła wszystkie warunki wymagane ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r., w tym sporny warunek przekazania gospodarstwa rolnego następcy.

Nie jest zgodne z zasadami stosowania prawa w przypadku zmiany stanu prawnego stosowanie przepisów dotychczasowych tylko w zakresie określonych w nim przywilejów, przy jednoczesnym stosowaniu nowych przepisów w zakresie zniesienia dotychczasowych rygorów z pominięciem zniesienia przywilejów. Z uzasadnienia zagadnienia prawnego nie wynika, aby Sąd Apelacyjny brał pod uwagę wprost taką możliwość. Można raczej wnioskować, że Sąd ten nie widzi celu rygoryzmu w zakresie wyzbycia się gospodarstwa rolnego w poprzedniej ustawie skoro w nowej ustawie odstąpiono od takich rozwiązań. Jednakże zmiana koncepcji w zakresie funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników i świadczeń z tego ubezpieczenia nie oznacza, że poprzednie rozwiązania były sprzeczne z konstytucyjnym porządkiem prawnym czy też niesłuszne lub niesprawiedliwe. Wprowadzenie ustawą z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 140) ubezpieczenia społecznego rolników, którzy dotychczas nie korzystali z zaopatrzenia emerytalnego, było jednym z elementów polityki rolnej i żywnościowej Państwa. Państwo mając na celu zapewnienie większej efektywności gospodarstw rolnych, przyjęło na siebie obowiązek wypłaty świadczeń rolnikom spełniającym do nich warunki, zanim został zgromadzony fundusz ze składek na ubezpieczenie. Chodziło o to, aby rolnicy, którzy ze względu na wiek lub stan zdrowia nie byli zdolni do efektywnej pracy przekazywali swoje gospodarstwa następcom lub Państwu. Przekazanie gospodarstwa rolnego było więc jednym z warunków uzyskania prawa do emerytury lub renty. Ta sama zasada została utrzymana w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r., która uzależniała prawo do świadczeń od wyzbycia się przez rolnika własności i posiadania gospodarstwa rolnego. W obecnie obowiązującej ustawie odstąpiono od tej zasady i prawo do emerytury lub renty nie jest uzależnione od przekazania gospodarstwa rolnego. Jednakże zasada ta w pewnym zakresie obowiązuje nadal przy wypłacie świadczeń. Rolnik, który spełnił warunki do emerytury lub renty lecz nie przekazał gospodarstwa rolnego, otrzymuje jedynie część składkową tego świadczenia. Natomiast warunkiem wypłaty części uzupełniającej (znacznie przewyższającej część składkową) jest zaprzestanie

działalności rolniczej (art. 28). Nie jest wprowadzenie konieczne wyzbycie się własności, jednakże przeniesienie posiadania wszystkich nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa obwarowane jest wymaganiami formalnymi (art. 28 ust. 4 pkt 3). Przeniesienia posiadania w sposób nieformalny nie jest zaprzestaniem prowadzenia działalności rolniczej, podobnie jak nieformalne przeniesienia posiadania nieruchomości pod rządem ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. nie jest przekazaniem gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów tej ustawy. W obu ustawach funkcjonują rygorystyczne wymogi formalne, zatem nie można mówić o wątpliwościach co do tego, czy należy stosować przepisy zawierające takie wymogi.

Skoro nie zostały wskazane istotne wątpliwości co do wykładni i stosowania prawa Sąd Najwyższy na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052) odmówił podjęcia uchwały.

=====